

I. OTURUMDA SUNULAN TEBLİĞLER

IHRACATIMIZDA GENEL GELİŞMELER

Oturum Başkanı : Prof. Dr. **OSMAN OKYAR**

1. Prof. Dr. **NECDET SERİN**

Ihracatın Yapısı ve Son Gelişmeler

2. Prof Dr. **EKREM PAKDEMİRLİ**

İhracatı Teşvik Tedbirleri

İHRACATIN YAPISI VE SON GELİŞMELER

PROF. DR. NECDET SERİN

Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

Türkiye'nin dış ticaret açığı ve ödemeler dengesi açığı İkinci Dünya Savaşından sonra, 1970-1974 arasındaki birkaç yıl hariç devamlı olarak büyümüştür. Ancak 1970 yılından sonra, yurt dışında çalışan Türk işçilerinin transfer ettikleri dövizlerin beklenmedik bir düzeye ulaşması Türkiye'nin dış ticaret güçlüklerinin ve bu güçlüklerin ekonomik kalkınmamız üzerindeki etkilerinin önemini kısa bir süre için kaybetmesini mümkün kılmıştır. Fakat, İkinci Dünya Savaşının sona erdiği tarihten bu yana kısa dönemli bazı dalgalanmalar dışında, Türkiye'nin yaptığı ihracatın değeri önemli bir artış göstermemiştir. Buna karşılık, 1973 yılı sonunda ham petrol fiyatlarına yapılan ilk büyük oranlı zcm ve bunu izleyen ve 1981 yılına kadar sürmüş olan zamlar; bu fiyat artışları dolayısı ile ithal ettiğimiz sanayi ürünlerinin fiyatlarında meydana gelen artışları Türkiye'nin elindeki döviz kaynaklarını gittikçe daha büyük ölçüde emer hale gelmiş ve gittikçe ağırlaşan iç ve dış ekonomik istikrarsızlık ve güçlükler dönemine girilmiştir.

Petrol fiyatlarındaki gelişmelerin ortaya çıkardığı bu güçlüklerin söz konusu olmadığı dönemlerde de zaman zaman dış ödeme imkanlarındaki sıkışıklıklardan kaynaklanan sıkıntılı dönemler yaşanmıştır. Aslında sınırlı kaynaklarla ve buna ek olarak ekonomik bir disiplinsizlik ve tutarsızlık içinde hızla sanayileşerek kalkınmak isteyen ve sanayi toplumu haline gelmenin sancısını çeken Türkiye'nin zaman zaman dış ekonomik ilişkilerinde sıkıntılarla karşılaşması şaşırtıcı bir durum değildir. Türkiye'nin yıllardan beri yaptığı ve 24 Ocak 1980 tarihine kadar sürdürdüğü en önemli hata, hızla sanayi ülkesi olma çabasında daima gerekli ithalatı yapabilmeye öncelik

tanınması, fakat sınırlı imkanlarımızı sağlıklı bir şekilde geliştirmeye, özellikle ihracat gelirlerimizi hızla arttırmaya yönelik tedbirleri almayı yeteri kadar önemsememiş oluşudur.

1980'li dönemde Türkiye'nin ekonomik gelişmesini devamlı olarak etkileyecek ve çözmek için sürekli ve yoğun çabalar harcanmasını zorunlu kılacak olan en önemli ekonomik olay, özellikle ihracat kanalıyla sağlananlar başta olmak üzere döviz girdilerinin devamlı ve önemli miktarlarda arttırılarak dış ödeme güçlüklerimizin azaltılması ve dış ekonomik ilişkilerimizin bütün boyutları ile geliştirilmesi olacaktır.

Türkiye'nin ihracatını arttırma olanağını ve bunu ne tür mallara dayanabileceğini daha iyi belirleyebilmek için ihracatımızın yapısını gözönünde tutmak gerekir. Yıldan yıla çok önemli miktar değişiklikleri olmayan 1979 ve 1980 yılları ile 1981 yılına ait tahmini rakamlara dayanarak ihracatımızın yapısını aşağıdaki şekilde belirleyebiliriz.

BAŞLICA KESİMLERE GÖRE İHRACAT

	1979		1980		1981(a)	
	Mil. dolar	%	Mil. dolar	%	Mil dolar	%
1. Tarım-Hayvancılık	1.343.6	59.4	1.671.7	57.4	1.856.9	53.1
2. Madencilik Taşocakçılığı	132.5	5.9	191.0	6.6	158.8	4.6
3. Sanayi	785.1	34.7	1.047.4	36.0	1.479.3	42.3
a. Tarıma dayalı	151.1	6.7	209.4	7.2	261.4	7.5
b. Sanayi ürünleri	634.1	28.0	799.5	27.8	1.217.9	34.8
TOPLAM İHRACAT	2.261.2	—	2.910.1	—	3.495.0	—

(a) 1981 yılı ihracat rakamları 10 aylıktır.

KAYNAK : Devlet İstatistik Enstitüsü

Tablodan anlaşılacağı üzere, 1979 yılında Türkiye'nin ihracatının yüzde 59.4'ü tarım ve hayvancılık ürünlerine dayanmakta, yüzde 5.9'u madenlerden, yüzde 6.7'si tarıma dayalı sanayi ürünleri, yüzde 28'i diğer sanayi ürünler olmak üzere yüzde 35 kadarı sanayi kesim ürünlerinden oluşmaktadır.

1980 ve 1981 yılına ait (10 aylık) rakamları izlediğimizde, ihracatın artırılmasına ve Türk sanayinin dışa açılmasına ağırlık veren tedbirler ve izlenen kur politikası 1980 yılının son üç ayında etkilerini göstermeye başlamış ve 1980 yılı ihracatı 2.9 milyar dolara yükselmiştir. İhracat artışı 1981'in 10 aylık döneminde 3.5 milyar dolara yükselmiştir. İhracatımız 1981 yılında ise 4,5 milyar doları aşacaktır.

Bu gelişmelere uygun olarak tarım ve hayvancılık ürünleri ihracatı 1980 yılında yüzde 57.4'e, 1981'in on ayında yüzde 53.1'e düşmüştür. 1980 yılında yüzde 6.6 olan madencilik kesimi ihracatı 1981'in on ayında yüzde 4.6 dolayındadır. Sanayi kesimi ihracatında büyük bir artış meydana gelmiştir. 1980 yılında yüzde 1.3 oranında artışla yüzde 36.0'e yükselen sanayi ürün ihracatı 1981 yılının 10 ayında yüzde 42.3'e yükselmiş olup, bunun yüzde 7.5'i tarıma dayalı, yüzde 34.8'i diğer sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. Tarıma dayalı olmayan sanayi ürün ihracatı 1981'in 10 ayında 1980 yılına göre yüzde 7'lik bir artış göstermiş olup, yıl sonuna kadar bu oran daha da yükselecektir.

Türkiye'nin ihracatının ve ihracat gelirlerinin daha hızlı ve istikrarlı bir artış göstermesi için ihracatının yapısının değişmesi önem taşımaktadır.

Sanayi ürünlerine göre, arz ve talep elastikiyetleri düşük olan tarım ürünlerinin dünya piyasasında devamlı olarak dalgalanmalar gösteren ve artış hızı sanayi ürünlerine göre daha yavaş olan bir fiyatla karşılaştığı, bu ürünler piyasasında rekabetin çok daha sert olduğu gözönünde tutulacak olursa, toplam ihracat içinde tarım ürünlerinin payının önemli olduğu bir ülkede, ihracat hacminin ve ihracat gelirlerinin düzeyinin dünya piyasasındaki belirsizliklere terk edilmiş olduğu anlaşılır.

İhracat gelirlerinde özellikle önemli düşmeler yönündeki dalgalanmaları önlemek için tarımsal ürünlere olan bağılılığın azaltılması gerekmektedir. Bunun için de ihracatın yapısının değiştirilmesini ve sanayi ürünler ihracatının toplam ihracat içindeki payının yükseltilmesini sağlayacak bir politika izlenmelidir.

İşte 24 Ocak 1980'den bu yana izlenen politika hem bütün kalemlerden elde edilen ihracat gelirlerini arttırmaya, hem de ihracatımızın yapısını değiştirmeye ve sanayi ürünlerin payını arttırmaya yönelik olmuştur. Bu politikanın olumlu sonuçları 1980 yılının son üç ayından itibaren alınmaya başlanmış olup, olumlu yöndeki gelişme-

ler devam etmektedir. İzlenecek tutarlı politikaların bu gelişmeyi bundan böyle de sürdüreceği nitelikte olması gerekmektedir.

Aşağıdaki tabloda sanayi ürünler ihracatındaki gelişmeler verilmiştir.

SANAYİ ÜRÜNLERİ İHRACATI (Milyon Dolar)

	1979	1980	1981(10 ay)
A. Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler	151.1	209.4	261.4
B. İşlenmiş Petrol Ürünleri	—	38.5	62.5
C. Sanayi Ürünleri	634.0	799.5	1.155.4
1. Çimento	44.9	39.6	143.7
2. Kimya	23.8	76.0	13.8
3. Lastik-Plastik	3.4	15.4	—
4. Deri-Kösele	43.6	49.5	—
5. Orman Ürünleri	1.6	4.3	8.9
6. Dokuma	377.6	424.3	625.7
7. Cam Seramik	37.1	35.9	76.6
8. Demir-Çelik	31.1	33.9	68.4
9. Demir-Dışı Metaller	14.6	18.3	24.2
10. Madeni Eşya	5.7	8.1	15.5
11. Makina	12.4	21.7	44.1
12. Elektrikli Makinalar	4.5	11.5	16.6
13. Ulaşım Araçları	26.6	58.3	89.7
14. Diğer	7.0	2.7	28.2
TOPLAM	785.1	1.047.4	1.479.3

KAYNAK : D.I.E.; Odalar Birliği, İktisadi Rapor 1981

Tablodaki rakamlardan da anlaşılacağı gibi sanayi ürünleri ihracatında görülen gelişmeler, ihracatımızda yapısal değişimin başı-
dığını göstermektedir.

Burada belirtmemiz gereken bir nokta da, yapısal değişim tam anlamıyla gerçekleşse bile, tarımsal ürünler de dahil, her mal'dan daha fazla satma ve ihracatımızı devamlı olarak bütün boyutlarıyla geliştirmenin daima gözönünde tutulması gereğidir.

Bu sebeple tutarlı, etkili ve piyasa koşullarını gözönünde bulundurarak, ilkel ve işlenmemiş olarak yapılan tarımsal ürünler ihracatını devamlı olarak uyarmalıdır. Fakat tarım ürünlerinin arz ve talebine ilişkin özellikler, ayrıca Türkiye'de nüfus artış hızının henüz yüksekçe olduğu ve kişi başına gelir veya refah düzeyindeki devamlı ve önemli sayılabilecek artışların, iç talebi hızla arttırdığı ve ülkemizin ihtiyaçlarına uygun bir ihracat ve döviz geliri sağlanmasını sınırladığı ya da güçleştirdiği daima gözönünde tutulmalıdır.

Bu sebeple, ithalatı ikame edici ve sanayi ürünler üretimini ve en kısa zamanda bu sanayi dallarının ihracata yönelmesini sağlamayı ve kısacası, ihracatımızın yapısını değiştirmeyi amaçlayan bir politika izlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Kalkınma sürecine dinamizim kazandırma amacını güden ithalat ikamesi, bütün eksikliklerine ve yanlışlarına rağmen, sanayileşmeyi hızlandırarak, Türkiye'nin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Gerek Türkiye'nin gerekse diğer pek çok kalkınan ülkenin tecrübeleri sadece ithalat ikamesini amaçlayan bir politikanın sanayi ürünler ihracatını uyaran otomatik veya yarı otomatik bir mekanizmaya sahip olmadığını göstermektedir. Sanayi ürünler ihracatı kalkınma planları çerçevesi içinde özel bir dikkatle seçilmiş tedbirler alınmasını gerektirir.

Bu tedbirler içinde en etkili olanı ise gümrük tarifelerini ve miktar kısıtlamalarını belli dönemler sonunda ve belli oranlarda azaltarak, yerli sanayii dış rekabete dayanabilecek ve rekabet şartları altında gelişmesine devam edebilecek bir hale getirmektir. Böyle bir ihracat politikasının bilinçli bir şekilde izlenmesi, başlangıçta ithalatı ikame eden sanayi dallarının, sonradan ihracata da yönelen, teknolojik gelişmeyi izleyen ve dış piyasalarda rekabet gücünü arttırmak amacıyla ekonomik ve teknik alanlarda araştırmalara yönelmiş etkin ve güçlü bir yapıya kavuşmalarına imkan verir. Bu nokta gözönünde bulundurulacak olursa, bugüne kadar Türkiye'de belli ve oldukça ileri diyebileceğimiz bir aşamaya gelmiş bulunan sanayi kuruluşlarının rekabet güçleri test edilmeli ve bu testlerin sonuçlarına göre, gerekli yeni tedbirler alınmalıdır.

Kuşkusuz, halihazırda, çok büyük ölçüde, gelişmiş ekonomilerin elinde veya kontrolünde bulunan piyasalara girmek ve onlarla rekabet etmek kolay değildir. Başlangıçta rekabeti güçleştiren en önemli unsurlar maliyet yüksekliği ve kurumsal düzensizliklerdir. Maliyet faktörünü, iyi bir örgütlenme, savurganlıktan kaçınma ve nisbeten

bol olan üretim unsurunu -ki emektir- mümkün olduğu kadar yoğun kullanarak yenmek mümkündür. Bununla birlikte, işçi ücretleri düşük olsa bile, işgücü verimi yüksek olduğu takdirde bir maliyet avantajı olabilir. Eğer işgücünün verimi düşükse, bunu telafi etmek için üretimin miktar ve niteliğini insan unsuruna enaz bağı kılan teknoloji kullanmak gerekir. Bu sebeple, ister yerli ham madde, ister ithal malı girdi kullanılsın, ihracata yöneltilen sanayi dallarının hepsinin maliyetini düşürmek amacı ile emek yoğun teknikle üretimde bu'unması gerekmez.

Sanayi ürünler ihracatında mühim olan şey ülkenin o anda nerede olduğu değil, fakat mevcut kaynaklar ve tüm imkanlar kullanılarak karşılıklı üstünlükler ilkesine göre nereye ulaşacağıdır. Eğer yeterli teşebbüs kabiliyeti ve ekonomik tehlikeleri göze alacak kadar cesaret ve yaratıcı güç varsa, dış piyasalara yöneltici koşulları da mevcutsa, diğer faaliyet dalları gibi ihracata yönelen sanayileri kurmak ve bir dış piyasa yaratmak her zaman mümkün olabilir.

Türkiye'nin bugün ulaştığı sanayileşme düzeyinde, genellikle tüketim malları üreten sanayi kesimi büyük bir ağırlık taşımaktadır. Gerek bu kesimde, gerekse ara malı ve yatırım malı üreten kesimlerde ithal malı girdi kullanımı önem taşımaktadır.

Türk sanayiinin ithalata bağılılığını azaltarak, bundan sonra daha sağlıklı ve uyumlu gelişmesinin sağlanması, ödemeler-dengesi üzerindeki baskının giderilmesi açısından, başta özel kesim olmak üzere sanayi kesiminin, gelişmenin bundan sonraki aşamasında yatırımlarını hızla ara-malı ve yatırım malı üretimine yöneltmesi gerekir. Özellikle yerli ham madde üretiminin artırılması ve çeşitlendirilmesi ihracatın yapısının değiştirilmesine, gerçek anlamda sanayi ürünleri ihracatının toplam ihracat gelirleri içindeki payının artırılmasına imkan verir. Burada, yanlış anlaşılması için, şunu da belirtelim ki, ihracat imkanı söz konusu ise, sanayi üretimde yerli veya ithal malı girdi kullanılması hiç önemli değildir. Önemli olan ithal malı girdi kullanan sanayi dalının, yaptığı ihracatla en azından ithalat faturasını ödeyebilmesidir.

Bugün Türkiye'nin ulaşmış olduğu gelişme ve sanayileşme düzeyini ve benzer düzeydeki bazı başka ülkelerin ihracat alanında sağladıkları başarıları gözönünde tutacak olursak, Türkiye'nin ihracatındaki, en azından 24 Ocak 1980'e kadar ki, tıkanıklıkların tarım ve sanayi malları çeşitleri ile ilgili olmadığı, fakat başka noktalardan kaynaklandığı anlaşılır.

Bugün Türkiye'nin başta komşuları olmak üzere, pek çok gelişmiş ve gelişen ülkeye, çeşitli tarım ürünleri, dayanıklı ve dayanıksız tüketim maddeleri, sanayi ara malları, bir kısım yatırım malları yani makine ve teçhizat, hatta bazı alanlarda komple sanayi tesis satması veya bu malları daha büyük miktarlarda ihraç etmesi mümkündür. Çeşitli mllarımız için gittikçe genişleyen bir piyasa durumuna gelen Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleriyle ticaretimizin ve bu ülkelerin, it-halatlarının yapısı incelendiğinde, Türkiye'nin ihraç edebileceği pek çok malın ya hiç ya da bazılarının çok küçük miktarlarda ihraç edildiğigörülebilecektir. Burada meselelerin piyasaları tanıma ve pazarlama olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.

İhraç edilebilecek mallara veya bunların üretme gücüne sahip olmak ihracatı arttırmak için yeterli bir unsur değildir. Bu malların ihraç edileceği piyasalarda olmalıdır. Bu açıdan Türkiye'nin karşılaştığı problemin, bir yandan eskiden beri belli bazı malları sattığı geleneksel piyasalarına daha çok ve daha çeşitli mallar satmak, diğer yandan yeni piyasalar bulmak şeklinde iki yönü vardır.

Kısa-dönemde Türkiye'nin geleneksel piyasalarına yani gelişmiş ülke piyasalarına yaptığı ihracatı önemli ölçüde arttırmasını sınırlandıran ve pek çoğu Türkiye'nin kontrolü dışında kalan sebepler vardır. Buna rağmen, bu piyasalara daha fazla ve çeşitli mal satmak için uzun-dönemli bir politika izlemek, kısa-dönemde de elden gelen bütün çabayı göstermek ve bu ülkeleri hiçbir şekilde ihmal etmemek gerekir.

Bu noktayı vurgulamaktaki amacımız, kısa-dönemde bu piyasalara arzu ettiğimiz kadar ihracat yapamadığımız için ümitsizliğe kapılıp, çabalarımızı başka piyasalar üzerinde gerektiğinden fazla yoğunlaştırmaktır.

Daha önce belirttiğimiz gibi, kısa-dönemde hem daha fazla hem daha çeşitli mal satarak ihracat gelirlerimizi önemli ölçüde arttırabileceğimiz piyasalar vardır. Orta Doğu ve Afrika ülkeleri, özellikle Türk işçi ve müteahhitlerinin gittikçe daha etkin bir hale geldiği ülkeler iyi bir ihracat piyasası olarak Türkiye'nin karşısına çıkan bir fırsattır. Ayrıca, bölgedeki Türk firmalarının malzeme ve çalıştırdıkları Türk işçilerinin ihtiyaçlarının Türk mallarıyla karşılanması bu pazarlara mal ihracatının hızla arttırılmasının önemli bir unsuru olabilir.

Türkiye'nin bu piyasaya büyük önem vermesi halinde, ihracat gelirlerinde umulmadık artışların görülmesi hayal değildir. Ancak bu yönde meydana gelecek gelişmelerin Türkiye'yi gelişmiş ekonomiler

pazarlarından uzaklaştırmaması gerekir. Aksi halde, Türkiye Avrupa Ekonomik Topluluğu içinde yer aldığı anda umduğunu bulamaz. Diğer önemli bir nokta, kısa-dönemde önemli ihracat gelirleri elde edebileceğimiz petrolcü ülkelerine gelirlerinde, 2000'li dönemin başlangıcında petrol rezervlerindeki önemli azalma dolayısıyla, meydana gelecek azalmanın bu ülkelerle ticaretimizi önemli ölçüde azaltmasının söz konusu olmasıdır.

Yeteri kadar mal üretme gücüne ve yeteri kadar geniş bir piyasaya sahip olunması ihracatı arttırmaya imkan verir, fakat mal satmayı garanti etmez. İhraç mallarının piyasa bulabilmesi için uluslararası kalite ve standartlara, ayrıca bazı ülkelerde aranan özel standartlara uygun olmalıdır. Uluslararası kalite ve standartlara, işaret ve paketleme-ambalajlama usullerine yeteri kadar uyulmaması, ihracatını artırma durumunda ve zorunda olan kalkınan bir ülke için büyük bir ihracat engeli teşkil eder. Uluslararası piyasalardaki acımasız rekabet gözönünde tutulacak olursa, mümkün olan en ileri teknolojileri kullanarak ihraç mallarını üretmek gerekir.

Teknolojinin gösterdiği baş döndürücü gelişme karşısında, kalkınma, sanayileşme ve ihracatı arttırma amaçlarına yönelik bir politika izlemek için, üretimde en ileri teknolojileri kullanmak, en ileri makineleri tesislerimize yerleştirmek şarttır. Çünkü, ileri derecede sanayileşmiş, bizden önce dış piyasalara açılmaya başlamış diğer kalkınan ülkelerin kullandığından geri bir teknoloji kullanarak bu ülkelere yetişmek ve bu ülkelerin mallarıyla dünya piyasasında rekabet etmek mümkün değildir.

Türkiye'de olduğu gibi, dış rekabete karşı bilinçsiz bir şekilde himaye edilen bir iç pazar mevcutsa, yeterli finansman kaynaklarına dayanmayan, ileri teknikleri kullanma, belli bir kalite ve standarda ulaşma zorunluluğunu duymayan firmalar gelişir. Optimumdan çok uzak bir kapasite ile çalışan ve yüksek karlar elde eden firmaların, ihracat piyasalarının belirsizlikleri karşısında dış rekabetten korunan emin gördükleri iç piyasaları tercih etmeleri şaşırtıcı bir gelişme değildir. Bu şekilde sırtını iç piyasaya dayayan üretim kesimlerinin ise dışa açılması çok zor olur. Bugüne kadar genellikle bu yönde gelişmiş olan ve ihracatın uyarılması ile ilgili önlemiere gereken önemin verilmediği, adeta ihracat olayından habersiz bir gelişme göstermiş bulunan Türkiye ekonomisinin dışa açılmasında karşılaşılan güçlüklerin başında, geçmişte yapılan bu hataların olumsuz etkileri gelmektedir.

İşte 24 Ocak 1980 istikrar tedbirlerinin en önemli özelliği, Türk sanayiini, hatta tarımını yaşatmak için ihracata yönelmenin zorunlu olduğunu açık bir biçimde vurgulamış olmasıdır. Kuşkusuz alınacak tedbirlerle kalite ve standartların uluslararası düzeye çıkarılması, mümkün olan en ileri teknolojilerin kullanılmasının uyarılması gerekmektedir. Bununla ilgili olarak üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da, ihracatımızın artmasına, yeni ve ileri tekniklerin Türk üretim kesimine girmesini ve ekonomide etkinliğin artmasına katkıda bulunacak yabancı sermaye yatırımlarına, lisans, patent ve teknik-bilgi ve teknoloji transferine gereken önemin verilmesi de, dış piyasalara uzanan yeni yolların oluşmasına imkân verecektir. 24 Ocak 1980 tedbirleriyle birlikte gelen gerçekçi, bilinçli ve tutarlı tedbirlerin, gerekli yeni tedbirlerle beslenerek daha geliştirilmesi ve Türkiye ekonomisinin dışa açılmasını hızlandıran bütünleşmiş bir sistem haline dönüşmesi halinde özlenen mutlu ve başarılı sonuca ulaşılabacaktır. Bugüne kadarki gelişmeler bu inancımızı güçlendirmektedir.

EK :
İHRACAT

(Madde Gruplarına Göre Dağılımı)

	O C A K 1980	— E K İ M 1981	Artış %
I — Tarım ve Hay. Kesimi	1.209.849	1.664.091	37,5
A. Bitkisel Ürünler	1.109.766	1.463.139	31,8
a — Hububat	58.716	96.193	63,8
— Buğday	43.367	49.364	13,8
— Diğerleri	15.349	46.829	205,1
b — Baklagiller	64.333	166.295	158,5
c — Sanayi Bitkileri	448.623	583.616	30,1
— Tütün	195.089	273.800	40,3
— Pamuk	235.688	283.615	20,3
— Linterler	5.093	7.617	49,6
— Diğerleri	12.753	18.584	45,7
d — Meyveler ve sebzeler	498.898	555.000	11,2
— İncir (kuru)	18.376	27.520	49,8
— Üzüm (kuru)	91.273	101.443	11,1

— Fındık	295.757	252.530	— 14,8
— Antep fıstığı	4.610	13.038	182,8
— Sert kabuklu diğ. mey.	7.464	14.254	91 0
— Portakal, mandalina	11.958	34.347	187,2
— Limon	31.666	35.985	13 6
— Diğerleri	37.794	75.883	100,8
e — Sebzeler	28.795	40.139	39 4
f — Tohumlar, yağlı toh.	8.963	20.639	130,3
g — Diğer Bitkiler	1.438	1.257	— 12,6
B. Hayvan ve Hay. Ürünler	76.620	172.325	124,9
a — Canlı hayvan	70.423	151.465	115,1
b — Yün, kıl	5.320	16.330	207,0
c — Ham Deriler, Postlar	147	160	8,8
d — Diğ. Hayvansal Ür.	730	4.370	498,6
C. Su Ürünleri	17.864	19.683	10,2
D. Orman Ürünleri	5.599	8.944	59,7
II — Madencilik ve Taşocakçılığı Kesimi	142.692	158.997	11,4
A. Metalik Olmayan Taşocak.	111.746	132.652	18,7
B. Maden Cevherleri	28.777	26.164	— 9,1
C. Yakıt Maddeleri	2.151	9	—
D. Diğ. Madencilik Ürünleri	18	172	855,6
III — Sanayi Kesimi	773.935	1.672.286	116,1
A. Tarıma dayalı İşl. Ürün.	149.045	293.486	96,9
a — Gıda Sanayi Ür.	135.767	261.328	92,5
b — Gıda San. Yan. Ür.	59	24	— 59,3
c — İşlenmiş Tütün Ma.	2	17	740,0
d — İşlenmiş Orman Ür.	2.945	6.272	113,0
e — Dokumaya Elv. İşl. Görmüş Elyaf	10.272	25.845	151,6
B. İşlenmiş Petrol Ür.	28.483	62.462	119,3
C. Sanayi Ürünleri	596.405	1.316.338	120,7
a — Çimento San. Ür.	22.129	143.057	546,5
b — Kimya San. Ür.	54.660	71.150	30,2
c — Lastik-Plastik San.	12.767	56.731	344,4
d — Deri-Kösele İşl. San.	36.485	67.784	85,8
e — Orman Ürün. San. Ür.	2.990	13.785	361,0
f — Dokumacılık San. Ür.	323.395	599.821	85,5
— Sentetik ve sun'î iplik.	(12.595)	(22.836)	81,3
— Pamuk iplikleri	(144.651)	(178.298)	23,3
— Sentetik ve sun'î dokuma	(5.780)	(19.556)	238,3
— Ham-Bez	(5.840)	(5.247)	— 10,2
— Sair Pamuklu Dokuma	(11.999)	(13.063)	8,9

— Halı, Kilim	(52.333)	(105.074)	100,8
— Diğ. Dokuma Mamulleri	(4.643)	(18.774)	304,4
— Örne Eşyası	(11.553)	(26.494)	129,3
— Hazır Giyim	(50.388)	(152.278)	202,2
— Diğerleri	(23.613)	(58.201)	146,5
g — Cam-Seramik San. Ür.	25.146	76.579	204,5
h — Demir-Çelik San. Ür.	30.016	68.425	128,0
i — Demir Dışı Met. San. Ür.	13.462	24.193	79,7
j — Madeni Eşya San. Ür.	4.914	15.524	215,9
k — Makina San. Ür.	13.835	44.144	219,1
l — Elektrikli alet ve Mak.	7.713	16.635	115,7
m — Taşıt araçları san.	39.261	89.702	128,5
n — Diğer Sanayi Dalları	9.632	28.808	199,1
Genel Toplam	2.126.476	3.495.374	64,4